

КРИТЕРИАЛЬНО-РІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ МОЛОДШОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

УДК: 378+174+ 008+614.253.5

Яциук О.В.

Фахівець, що виконує професійну діяльність в державному або громадському виробництві, повинен володіти професійною культурою.

Сучасне виробництво висуває перед фахівцем певні вимоги, серед яких: наявність сформованої професійної компетентності, сформований професійний світогляд, відповідний рівень професійної підготовки, що включає психологічну і технологічну готовність до професійної діяльності, здатність до творчої активності у професійному середовищі.

Таким чином, існує необхідність оцінки рівня сформованості професійної культури, що характеризує певну професійну спільноту або людей, що збираються до цієї спільноти приєднатися.

У статті визначено та охарактеризовано рівні та критерії розвитку професійної культури особистості.

Ключові слова: професійна культура, медичний фахівець молодшої кваліфікації, рівні, критерії, показники.

КРИТЕРИАЛЬНО-УРОВНЕВИЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ МЕДИЦИНСКИХ СПЕЦИАЛИСТОВ МЛАДШЕЙ КВАЛИФИКАЦИИ

Яциук О.В.

Специалист, осуществляющий профессиональную деятельность в государственном или общественном производстве, должен обладать профессиональной культурой.

Современное производство ставит перед специалистом определенные требования, среди которых: наличие сформированной профессиональной компетентности, сформированный профессиональный кругозор, соответствующий уровень профессиональной подготовки, включающий психологическую и технологическую готовность к профессиональной деятельности, способность к творческой активности в профессиональной среде.

Таким образом, существует необходимость оценки уровня сформированности профессиональной культуры, характеризующий определенное профессиональное сообщество или людей, собирающихся в это сообщество присоединиться.

В статье определены и охарактеризованы уровни и критерии развития профессиональной культуры личности.

Ключевые слова: профессиональная культура, медицинский работник младшей квалификации, уровни, критерии, показатели.

CRITERION-LEVEL APPROACH TO THE PROFESSIONAL CULTURE FORMATION OF FUTURE MEDICAL SPECIALISTS OF START-UP QUALIFICATION

A specialist who performs a professional activity in the state or public production shall have a professional culture.

Modern production confronts a specialist with certain requirements, including the existing professional competence, formed professional outlook, appropriate level of training that includes psychological and technological readiness for professional activity, ability for creative activity in the professional environment.

Thus, there is a need to assess the level of the professional culture formation that characterizes a certain professional community or people who are going to join this community.

The article defines and describes the levels and criteria of the professional personal culture.

Keywords: *professional culture, medical specialist of start-up qualification, levels, criteria, and indicators.*

Постановка проблеми. Професійна культура - це соціальний конструкт, який не може складатися сам по собі і повинен систематично, ефективно і надійно підтримуватися і розвиватися професійним співтовариством у найрізноманітніших умовах.

Встановлено, що на формування професійної культури впливають об'єктивні чинники, серед яких: державна політика; специфіка соціально-професійних відносин, рівень засвоєння демократичних цінностей, соціальна стратифікація суспільства як фактор формування образу професіонала, галузева сегрегація, ступінь розвитку наукового знання і його відображення в системі освіти, загальноосвітні тенденції в освіті, стан системи освіти і якість освітніх послуг, культура освітнього закладу, престижність професії в суспільстві.

Разом з тим виділяється і низка суб'єктивних обставин, що впливають на рівень сформованості професійної культури фахівця: соціокультурний простір професії, що створює певні обмеження або можливості, специфіка її відносин із суміжними вузько спрямованими спеціальностями; інформаційно-комунікативні аспекти діяльності професіоналів; індивідуальний професійний досвід працівника, його загальна культура, мотивація особистості до професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що розуміння сутності культури як філософської категорії розглядається у працях багатьох вчених, таких як Е. Баллер, С.Газман, В. Давидович, С. Іконнікова, Є.Льєнков, О. Кудін, Є. Маркарян, В.Межуєв, П. Саух, Е.Соколов та ін. Розкриттю загальних основ розвитку професійної культури присвятили свої роботи Н. Крилова, Н. Ничкало, В. Правоторов, Т. Саломатова, О. Смирнова, Г. Соколова та ін.

На думку А.І Кравченка, будь-який фахівець, що виконує професійну діяльність в державному або громадському виробництві, повинен володіти професійною культурою, як комплексом характеристик: спеціалізованими професійними знаннями і професійними вміннями [4]. Слід звернути увагу на те, що кваліфікація, яка підтверджується дипломом, про закінчення навчального закладу, включає важливі для певної професії теоретичні знання, натомість реальна кваліфікація, що здобувається в процесі виконання про-

фесійної діяльності, передбачає володіння комплексом професійних умінь і навичок, досвід професійної діяльності.

Сучасне виробництво висуває перед фахівцем наступні вимоги: наявність сформованої професійної компетентності, сформований професійний світогляд, відповідний рівень професійної підготовки, що включає психологічну і технологічну готовність до професійної діяльності, здатність творчо застосовувати у професійній діяльності наявні знання та вміння.

Таким чином, існує необхідність оцінки рівня сформованості професійної культури, що характеризує певну професійну спільноту або людей, що збираються до цієї спільноти приєднатися.

Метою статті є визначення та характеристика рівнів та критеріїв розвитку професійної культури особистості.

Виклад основного матеріалу. Л.В. Іванова професійну культуру особистості розглядає з різних аспектів [2]. Технологічний аспект складають технологічні знання, вміння та навички. При цьому провідна роль належить професійним вмінням, адже кваліфікація фахівця, перш за все, визначається саме ними – важливо не тільки те, що фахівець знає, а те, що він вміє.

Стосовно умінь, то при оцінці рівня їх сформованості ми у своєму дослідженні використовуємо схему, запропоновану К.К. Платоновим.

Перший, низький рівень - первісні вмінні, що проявляються в усвідомленій постановці мети діяльності та виборі засобів її досягнення з урахуванням наявного досвіду. Діяльність здійснюється на основі спроб і помилок.

Другий рівень – частково уміла діяльність, яка проявляється у наявності сформованих умінь виконання окремих прийомів і операцій. На цьому рівні уточнюються знання, необхідні для професійної діяльності, проявляється творчість у вирішенні професійних завдань.

Наступний рівень – уміла діяльність передбачає, що фахівець застосовує наявні у нього уміння та знання творчо, чітко уявляючи собі мету професійної діяльності, мотиви вибору засобів і методів її досягнення. Фахівець вміє визначати перспективи професійного зростання, проектувати виконання професійних завдань.

Вищий рівень – майстерність, яка проявляється у вільному визначенні шляхів і способів вирішення всіх видів професійних задач, творчому їх вирішенні, а також в умінні самостійно ставити цілі і формулювати завдання професійної діяльності. Ці вміння ґрунтуються на сформованих переконаннях, соціальній активності, сформованими колективістськими якостями, здатністю працювати в команді або виробничому колективі [8].

Технологічні вміння поділяються за рівнями оволодіння професійними діями і діяльністю. Виділяють наступні рівні оволодіння професійною діяльністю [7]:

– операційний рівень, на якому фахівець виконує лише окремі технологічні операції (Наприклад, обробка хімічних опіків, накладання гіпсу, встановлення крапельниці і т. інше);

– тактичний рівень передбачає, що фахівець кваліфіковано здійснює професійну діяльність з дотриманням всіх етапів технологічного процесу при реалізації професійних завдань в звичних і незначною мірою змінених умовах, ефективно користуючись відповідними засобами і методами. Цей рівень по-

в'язаний не тільки з володінням технологіями професійної діяльності, але і з наявністю у фахівця здатності гнучко орієнтуватися у трансформації умов виробничого процесу, застосовуванні базового алгоритму раціонального виконання виробничих операцій в оптимальній послідовності, володіння вміннями технологічного планування, застосовування довідникової літератури, готовності до роботи з людьми, розподіляючи доручення, ролі у колективі при виконанні завдання (Наприклад, робота в умовах польового шпиталу);

— стратегічний рівень пов'язаний зі сформованою здатністю фахівця орієнтуватися у виробничому процесі як складної соціально-технологічної системи, яка включає виробничі процеси, економічні відношення, а також соціальні відношення між працівниками, між працівниками і пацієнтами та іншими. Цей рівень припускає, що працівник вміє самостійно визначати мету власної діяльності та місце у загальній системі колективної професійної діяльності. Важливими показниками стратегічного рівня професійної діяльності виступає володіння тактичними та операційними аспектами виконання професійних завдань та наявність розвинення «надпрофесійних» властивостей та особистісних якостей фахівця, до яких відносять розвинені пізнавальні вміння, творчі здібності, вміння самоаналізу процесу і результатів професійної діяльності, розвинений світогляд, комунікативні якості та ін. [7]. Наприклад, медична допомога у критичних, непередбачуваних ситуаціях, коли від професійної діяльності медичного фахівця залежить здоров'я та життя людей, що постраждали внаслідок природного лиха, різного виду катастроф і т. ін.

Таким чином, ми розглядаємо операційний рівень як низький рівень професійної культури, що характерний для фахівця-виконавця; тактичний в поєднанні з операційним характеризує базовий рівень професійної культури, притаманний активному фахівцю; стратегічний, що супроводжується тактичним і операційним, — високий рівень професійної культури, характерний для творчого працівника.

Ми вважаємо, що діяльність установи професійної освіти повинна бути спрямована на підготовку медичних фахівців молодшої кваліфікації, які володіють високим рівнем професійної культури.

За результатами досліджень М.С. Кагана [3], В.С. Ледньова [5], А.М. Новікова [7] визначено і обґрунтовано структуру професійної діяльності. До складових структури професійної діяльності увійшли: перетворююча (практична і проектна), ціннісно-орієнтовна, комунікативна та естетична діяльність. Відповідно, професіоналізм фахівця визначається рівнем володіння ним усіма видами діяльності.

Опанування пізнавальної діяльністю визначається обсягом і якістю професійних знань, вимог до професії, до фахівця про технологічні процеси, їх застосування у професійній діяльності, медичного обладнання, сучасних матеріалів, ліків і т. ін.

Ціннісно-орієнтовна діяльність спрямована на формування цілей і мотивів професійної діяльності. Її результатом є спрямованість особистості фахівця, що визначається ціннісними орієнтаціями у моральній, економічній, етичній та інших сферах, сформованими ідеалами, життєвими та професійними цілями особистості, переконаннями та прагнення фахівця.

Перетворююча діяльність припускає зміну людиною навколишньої дійсності або самої себе. Вона може здійснюватися реально, в дійсному перетворенні матеріального буття (практична діяльність) і в уяві людини (проектуюча діяльність). Ці види діяльності можуть бути як творчого, так і виконавського спрямування. Опанування перетворюючої діяльності визначається оволодінням фахівцем практичними вміннями, рівнем розвитку його творчих здібностей.

Комунікативна діяльність як вид діяльності обумовлена соціальною сутністю людини і являє собою умову щодо оволодіння і здійснення пізнавальної, перетворюючої і ціннісно-орієнтовної діяльності. Рівень освоєння комунікативної діяльності оцінюється ступенем товариськості особистості, формами, міцністю встановлених контактів з колегами по роботі.

Естетична діяльність – естетика праці спрямована на вдосконалення професійної майстерності, процесу та результатів творчого підходу щодо вирішення проблем професійної діяльності, вільний прояв творчих сил і здібностей.

Таким чином, рівні сформованості професійної культури фахівця можна розглядати наступним чином:

- за рівнем сформованості професійних знань, навичок, операційних, тактичних і стратегічних професійних умінь;
- за наявністю ціннісних орієнтацій фахівця;
- за рівнем володіння комунікативними навичками;
- за рівнем розвитку творчих здібностей.

Завдання визначення рівня професійної культури пов'язана з проблемою розробки необхідних для цього критеріїв і показників.

Критеріїв розуміють як ознаку, на основі якої здійснюється оцінка певного явища та судження про нього.

У педагогічній теорії визначено загальні вимоги щодо виділення і обґрунтування критеріїв, відповідно до яких визначаються основні закономірності формування особистості в цілому і окремих її компонентів. Критеріїв повинні надавати можливість встановлювати зв'язки між усіма компонентами досліджуваного явища. Виділяючи критеріїв, необхідно враховувати доцільне співвідношення якісних і кількісних показників [1].

О.Г. Сковцова розробила і обґрунтувала вимоги, що стосуються безпосередньо професійної культури, серед яких: критеріїв повинні бути розкриті через низку показників (якісних ознак) за ступенем прояву яких можна судити про вираженість певного критерію; критеріїв повинні відображати динаміку вимірюваної якості у часі; критеріїв повинні охоплювати основні види професійної діяльності [9]. На думку автора, кількість показників за кожним критерієм повинно бути не менше трьох. Якщо за всіма показниками спостерігається достатній рівень досліджуваної якості, можна говорити про прояв критерію повною мірою. Якщо показники не встановлені, говорять про те, що критерій не зафіксовано.

На підставі вищезгаданого, в ході виконання дослідження було розроблено критеріїв та показники рівня сформованості професійної культури майбутнього медичного фахівця молодшої кваліфікації. Для забезпечення максимальної об'єктивності цих критеріїв та показників було здійснено експертну

оцінку викладачами спеціальних дисциплін медичного училища, що здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців.

При розробці критеріїв професійної культури майбутнього медичного фахівця молодшої кваліфікації ми виходили з сутнісних і структурно-змістовних характеристик професійної культури.

Відповідно до компонентів професійної культури було визначено наступні критерії її сформованості: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, технологічний, особистісний. Розглянемо ці критерії.

Базовим критерієм сформованості професійної культури є мотиваційно-ціннісний критерій. Визначаючи цей критерій основним, ми виходили з того, що А.М. Леонтьєвим виділено в структурі будь-якої діяльності мотиви і потреби як рушійну силу активності людини [6]. Відповідно і професійна діяльність ґрунтується на певних мотивах, які спонукають фахівця займатися певним видом професійної діяльності. Отже, характер мотивації обумовлює рівень сформованості професійної культури працівника. Як відомо, в психології виділяються внутрішні позитивні мотиви, зовнішні позитивні й зовнішні негативні мотиви діяльності. На нашу думку, наявність саме внутрішніх позитивних стійких мотивів свідчить про високорозвинену професійну культуру.

Рівень розвитку професійної культури пов'язаний зі спрямованістю професійної діяльності та цінностями, які прийняті людиною в якості основоположних. Саме цінності впливають на характер професійної діяльності, на продуктивність і ефективність, стиль професійної діяльності, поведінки і спілкуванні у виробничому колективі. Якщо у фахівця переважають цінності матеріального порядку, то він не піклується про якість праці, переважно приділяючи увагу кількості виконаних завдань. Важливим є і те, наскільки сама професія є цінною для працівника. Високий рівень сформованості професійної культури може бути пов'язаний тільки з ставленням до професії як до такого роду занять, який може задовільнити потреби людини у самоствердженні, особистісній та професійній самореалізації та визнанні з боку оточуючих.

Показниками мотиваційно-ціннісного критерію у дослідженні виступили: повнота розуміння змісту, призначення і цілей професійної діяльності, задоволеність вибором професії, розуміння важливості і цінності професійних знань, їх поповнення та вдосконалення, ціннісне ставлення до колективу співробітників.

Когнітивний критерій передбачає оцінку наявних у майбутнього фахівця знань. Його показниками є: міцність і глибина знань, обсяг наявних знань (охоплення всіх аспектів професійної діяльності та професійної культури), застосування наявних знань.

Технологічний критерій спрямований на оцінку рівня засвоєння майбутніми медичними фахівцями молодшої кваліфікації професійних технологій. Показниками цього критерію виступили вміння застосовувати наявні знання у професійній діяльності, наявність умінь ставити і вирішувати основні завдання професійної діяльності.

Особистісний критерій є найбільш складним для оцінки. Він передбачає вивчення творчої активності особистості майбутнього медичного фахівця мо-

лодшої кваліфікації, що проявляється в інтелектуальній активності. Особистісний критерій включає в якості показника і прагнення до професійного вдосконалення.

На основі критеріїв і показників було виділено і охарактеризовано рівні сформованості професійної культури. У дослідженні використано трирівневу шкалу і виділено наступні рівні сформованості професійної культури: високий, базовий, низький. Кожен рівень має специфічну характеристику, яка визначена на основі оцінки показників виділених критеріїв, а також представлено у вигляді можливих непрямих ознак їх прояву.

Оцінку рівня розвитку змістовних характеристик професійної культури передбачалося визначати за трибальною шкалою. Високому рівню розвитку кожної характеристики відповідало три бали, базовому рівню розвитку - два, низькому рівню розвитку - один бал. Чим більше проявлялись виділені ознаки, тим вище був рівень розвитку змістовних характеристик культури професійного мислення і, відповідно, вище присуджуваний бал.

Висновки. Системне цілісне уявлення про професійну культуру, обґрунтування її функцій, критеріїв і рівнів прояву слугують необхідною теоретичною передумовою для проектування педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування у майбутніх медичних фахівців молодшої кваліфікації професійної культури, чому буде присвячено подальше дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та практичний аспект): Монографія. — Харків : Основа. 1998. — 300 с.
2. Иванова, Л.В. Профессиональная культура управления: сущность, структура, динамика / Л.В. Иванова: автореф. дисс. канд. филос. наук. — М., 1993. — 21 с.
3. Каган, М.С. Опыт системного анализа человеческой деятельности / М.С. Каган // Философские науки. — 1970. — № 5. — С. 43-45.
4. Кравченко А.И. Культурология : учебное пособие для вузов. 3-е изд. — М.: Академический проект, 2002. — 496 с.
5. Леднев, В.С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы / В.С. Леднев. — М. : Высшая школа, 1991. — 224 с.
6. 115. Леонтьев, А.Н. Деятельность. Сознание. Личность Леонтьев А.Н. — М. : Политиздат, 1986. — 304 с.
7. Новиков А.М. Методология образования. Издание второе / А.М. Новиков. — М. : Эгвес, 2006. — 488 с.
8. Платонов, К.К. Структура и развитие личности / К.К. Платонов. — М. : Наука, 1986. — 255 с.
9. Скворцова, О.Г. Профессиональная культура преподавателя вуза: управленческий аспект: дис. .канд. социол. наук: 22.00.08 / О. Г. Скворцова. — Новосибирск, 2003. — 178 с.

CRITERION-LEVEL APPROACH TO THE PROFESSIONAL CULTURE FORMATION OF FUTURE MEDICAL SPECIALISTS OF START-UP QUALIFICATION

O.V. Yaschuk

Abstract. *Modern production confronts a specialist with the following requirements, such as the existing professional competence, formed professional outlook, appropriate level of training that includes psychological and technological readiness for professional activity, ability to creatively apply the existing knowledge and skills in the professional activity. Thus, there is a need to assess the level of the professional culture formation that characterizes a certain professional community or people who are going to join this community.*

Professional individual culture is considered from different aspects. The important one is the technological aspect, which consists of technological knowledge, abilities and skills. In this case professional skills have a leading role.

Technological skills are divided according to the levels of mastery of professional actions and activities. There are levels of mastery of professional activities, among which there is an operational level, at which a specialist performs only separate technological operations; a tactical level provides that a specialist exercises professional activities knowledgeably in compliance with all stages of the technological process in the implementation of professional tasks under usual and slightly changed conditions, effectively using appropriate tools and methods; a strategic level is associated with a specialist's formed ability to get oriented in the production process as in a complex social and technological system, which includes production processes, economic relations, as well as social relationship among employees, among employees and patients, and others. Thus, we consider the operational level as a low level of professional culture that is characteristic of the professional performer; tactical level combined with the operational one characterizes a basic level of the professional culture, inherent in an active specialist; and a strategic level accompanied by the tactical and operational ones as a high level of the professional culture, typical of a creative employee.

According to the components of the professional culture the criteria of its formation, including motivational and value, cognitive, technological and personal ones have been defined.

ПРИНЦИП КУЛЬТУРОСООБРАЗНОСТИ В МЕТОДИКЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕРЕСА МОЛОДЕЖИ К ЕВРОПЕЙСКОМУ КЛАССИЧЕСКОМУ ИСКУССТВУ

УДК 37.0 + 378 + 781

Чжоу Мин

Статья посвящена одному из аспектов проблемы формирования интереса к европейскому классическому искусству у учащихся старших классов общеобразовательной школы, а также у будущих учителей музыки. Утверждается, что произведения музыкально-драматического искусства обладают высокой способностью служить объектом художественного интереса. Одним из методических принципов формирования интереса к европейскому классическому искусству является принцип культуросообразности.